

הַנְּקָרָא 'נְשׂוּאִין' בְּכָל מְקוֹם. וְהָבָא עַל אַרוֹסְתּוֹ לְשֵׁם נְשׂוּאִין, אַחַר שֶׁקְדָּשָׁה - מְשִׁיעֶרָה בָּהּ, קְנָאָה, וְנַעֲשֶׂת נְשׂוּאָה, וְהָרִי הִיא אֶשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר.

ב כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנְסָה הָאָרוֹסָה לַחֲפָה - הָרִי זֶה מִתְרַת לוֹ לְבֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שִׁירְצָהּ, וְהָרִי הִיא אֶשְׁתּוֹ גְּמֹרָה לְכָל דָּבָר. וּמִשְׁתַּכְּנֵס לַחֲפָה נִקְרָאת 'נְשׂוּאָה', אֲף עַל פִּי שְׂלָא נִבְעֵלָה; וְהוּא שְׁתֵּהִיהָ רְאוּיָה לְבִעֵלָה. אֲבָל אִם הִיתָה נְדָה - אֲף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסָה לַחֲפָה, וְנִתְיַחַד עִמָּה, לֹא גְמָרוּ הַנְּשׂוּאִין, וְהָרִי הִיא כְּאָרוֹסָה עֲדִין.

ברכת חתנים

ג וְצָרִיךְ לְכַרֵּךְ בְּרֶכֶת חֲתָנִים בְּבֵית הַחֲתָן קֶדֶם הַנְּשׂוּאִין. וְהֵן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלוֹ הֵן: "בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבּוּדוֹ", "בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם", "בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יוֹצֵר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֵלֶם דְּמוּת תְּבֻנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עֲרֵי עַד. בְּרוּךְ אַתָּה יי, יוֹצֵר הָאָדָם", "שׁוֹשׁ תְּשִׁישׁ וְתִגַּל עֲקָרָה

על החתנים בימינו לשכור את חדר הייחוד, כדי שיהיה לו מעמד של ביתו של החתן (ק). מְשִׁיעֶרָה - יכניס את ראש האבר (איס"ב א, ה). **ב** רְאוּיָה לְבִעֵלָה - שמוטר לו לבעול אותה באותו זמן. נְדָה - שהיא טמאה, ואסורה לבעלה. **כְּאָרוֹסָה עֲדִין** - עד שיתייחד אתה, כשתהיה ראויה לביאה (להלן ה, ג) וְצָרִיךְ לְכַרֵּךְ - הגדול שבנמצאים (שו"ת רפח), ואילו בברכת האירוסין החתן מברך או שלוחו. **בְּרֶכֶת חֲתָנִים** - כיום, שהקידושין נעשים במעמד אחד עם הנישואין, מברכים לפנייה גם את ברכת האירוסין (ראה לעיל ביאור ג, כד). **שֵׁשׁ בְּרָכוֹת** - ואם שכח אחת מן הברכות, מברך אותה לאחר מכן, מפני שסדרן של שבע הברכות אינו מעכב (שו"ת רפח). עֲרֵי הַבְּרָכוֹת: בריאת העולם - השבח לה' ומטרת הבריאה; בריאת האדם - שבח לה' וקביעת מטרתו; והגאולה - השמחה שבבניין משפחה חדשה, שיש בה תקווה לשמחה לאומית בבניין ירושלים, כמאמר הפסוק "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי". **שֶׁהַכֹּל בְּרָא לְכַבּוּדוֹ** - לכבוד ה', על פי הפסוק "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו, יצרתיו אף עשיתיו" (עין מו"נ ג, ג), בביאור הפסוק "כל פֶּעַל ה' לַמַּעֲהוּ" (בצלמו - בצלמו של ה'). הצלם הוא מהותו של הדבר, מה שהוא. באדם הצלם הוא השגה שכלית את ה' והתדבקות בו, והוא שנאמר "נעשה אדם בצלמו כדמותו... ויברא אלהים את האדם בצלמו" (בראשית א, כו-כז; מו"נ א, א; יסוה"ת ד, ה). **בְּצֵלֶם דְּמוּת תְּבֻנִיתוֹ** - במהות שיש בה דמיון למבנה גוף האדם (ראה מו"נ א, ג, שהתבנית מיוחסת לדבר גשמי, ומכאן שהמילה "תבניתו" מכוונת אל האדם. וראה ריטב"א כתובות ח, ע"א. ועיין בדברי הרמב"ם על תבנית האדם והנהגת ה' ב"האדם עולם קטן", מו"נ א, עב). **וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בְּנִין עֲרֵי עַד** - ה' נתן לאיש את האישה: "ויקח אחת מצלעתיו ויסגר בשר תחתנה. ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאישה, ויביאה אל האדם" (בראשית ב, כא-כב). וההמשכיות לדורי דורות ("עדי עד") נעשית באמצעות נישואין והולדת צאצאים. פירוש אחר: ה' נתן לאדם את הכלים לחיות חיי נצח (ראה פה"מ מקוואות טו, בביאור המושג 'ינאים'). **עֲקָרָה** - כינוי לציון החרבה, על פי הפסוק "כִּנְיָ עֲקָרָה לֹא יִלְדָה" (ישעיה נד, א), הנקראת עקרה, מפני שבזמן הגלות בניה רחוקים ממנה והיא כאישה עקרה.

בְּקַבּוּץ בְּנֵיהֶ לְתוֹכָהּ* בְּשִׂמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ, "שִׂמַּח תְּשַׂמַּח רַעִים אֲהוּבִים כְּשִׂמְחָה יִצְרִיךָ מִקֶּדֶם בְּגֹן עֵדֶן. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח עַמּוֹ וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם", "בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, חֲתָן וְכֻלָּה, גִּילָה וְרָנָה, אֲהָבָה, אַחֲוָה, שְׁלוֹם וְרַעוּת. מֵהֲרָה יי אֱלֹהֵינוּ יִשְׁמַע מְעֲרֵי יְהוּדָה וּמְחֻצוֹת יְרוּשָׁלַם, קוֹל שְׁשׁוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה, קוֹל חֲתָן וְקוֹל כֻּלָּה, קוֹל מְצַהֲלוֹת חֲתָנִים מִמְּשֻׁתָּה וְנִעְרִים מִנְּגִינָתָם. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׂמַּח חֲתָן עִם הַכֻּלָּה".

ד וְאִם הָיָה שָׁם יי, מְבִיאִין כּוֹס שְׁלֵיין, וּמְבָרֵךְ עַל הַיין תַּחֲלָה, וּמְסַדֵּר אֶת כָּלָן עַל הַכּוֹס, וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שְׁבַע בְּרֻכּוֹת. וַיֵּשׁ מְקוּמוֹת שְׁנֵהֲגוּ לְהַבִּיא הַדָּס עִם הַיין, וּמְבָרֵךְ עַל הַהַדָּס אַחַר הַיין, וְאַחַר כֵּךְ מְבָרֵךְ הַשֵּׁשׁ. ה וְאִין מְבָרְכִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים אֲלָא בְּעֶשְׂרָה גְדוֹלִים וּבְנֵי חֲרִין, וְחֲתָן מִן הַמְּנִיין.

ו הַמְּאָרֶס אֶת הָאִשָּׁה וּבֵרֵךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים, וְלֹא נִתְיַחַד עִמָּה בְּבִיתוֹ - עַדִּין אֲרוּסָה הִיא, שְׂאִין בְּרֶפֶת חֲתָנִים עוֹשֶׂה הַנְּשׂוּאִין אֲלָא כְּנִיסָה לַחֲפָה. אֲרִס וְכִנֵּס לַחֲפָה, וְלֹא בֵרֵךְ בְּרֶפֶת חֲתָנִים - הַרִי זֶה נְשׂוּאָה גְמוּרָה, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ אֲפִלּוֹ אַחַר כֶּמָּה יָמִים. וְלֹא תִנְשָׂא נִדָּה עַד שִׁתְּטָהָר, וְאִין מְבָרְכִין לָהּ בְּרֶפֶת חֲתָנִים עַד שִׁתְּטָהָר; וְאִם עָבַר וְנִשָּׂא וּבֵרֵךְ - אִינוּ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

הכתובה

ז וְצִרְיָךְ לְכֹתֵב כְּתָבָה קֶדֶם כְּנִיסָה לַחֲפָה, וְאַחַר כֵּךְ יִהְיֶה מִתֵּר

לְתוֹכָהּ* - בכ"י יי אין מילה זו. רעים אהובים - חתן וכלה. כְּשִׂמְחָה יִצְרִיךָ - כמו ששימחת את אדם וחווה. מְקֶדֶם - לפני שחטאו, כשהיה האדם "בשלמות מצביו ותמימותו, והוא עם תכונותיו ומושכליו" (מו"נ א,ב). מְשַׂמַּח עַמּוֹ וּבּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם* - בכ"י יי: מְשַׂמַּח חֲתָן וְכֻלָּה. וְיִשְׁמַע מְעֲרֵי יְהוּדָה וְכו' - תפילה לגאולה, על פי "עוד יישמע... בערי יהודה ובחוצות ירושלים... קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול אמרים הודו את ה' צבאות..." (ירמיה לג,יא). ד מְסַדֵּר אֶת כָּלָן עַל הַכּוֹס - מְבָרֵךְ אֶת הַבְּרֻכּוֹת כְּסִדְרָן וְהַכּוֹס בִּידוֹ. ה בְּעֶשְׂרָה - כדי לפרסם את הדבר: "וְאִין לְמַצּוֹא הִיתֵר לְתַשְׁמִישׁ אֲלָא בִּיחּוּד אִישָׁה וְנִשְׂאִתָּה בַּפְּרָהֲסִיָּה, כִּי אִילוֹ הִסְתַּפְקֵנוּ לַכֵּךְ בִּיחּוּד בַּלְבַּד, הִיוּ רֹב בְּנֵי אָדָם מְבִיא קִדְשָׁה לְבִיתוֹ זָמַן מְסוּיָם שֶׁהִסְכִּימוּ עֲלָיו בִּינֵיהֶם, וַיֹּאמֶר הִיא אִשְׁתּוֹ. וּלְפִיכֵךְ נִצְטוּיָנוּ בְּקִדּוּשֵׁינוּ וְעִשְׂיִית דְּבַר מֵהָ יִהְיֶה בּוֹ יִיחּוּדָה לוֹ, וְהוּא הָאִירוּסִין, וְשִׁפּוּרְסָם הַדָּבָר, וְהוּא הַנִּשְׂוּאִין: וַיִּקַּח בְּעַז עֶשְׂרָה אֲנָשִׁים וְכו' (מו"נ ג,ט). בְּנֵי חֲרִין - שאינם עבדים, אֲנָשִׁים חוֹפְשִׁים. וְחֲתָן מִן הַמְּנִיין - בכלל המניין. ו אֲלָא כְּנִיסָה לַחֲפָה - רק הכניסה לחופה (כאמור בהלכה א), יוצרת את הנישואין. שִׁתְּטָהָר - שתטבול במקווה טהרה לאחר שכבר אינה נידה. ז כְּתָבָה - הכתובה היא שטר שכותב הבעל לאשתו בשעת הנישואין, ובו הוא מבטיח לה בין השאר סכום כסף אם

בְּאִשְׁתּוֹ. וְהִחָתֵן נוֹתֵן שְׂכָר הַסּוֹפֵר. וְכִמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הִיְתָה בְּתוּלָה - אֵין כּוֹתֵבִין לָהּ פְּחוֹת מִמָּאֵתִים דִּינֵר; וְאִם הִיְתָה בְּעוּלָה - אֵין כּוֹתֵבִין לָהּ פְּחוֹת מִמָּאָה דִּינֵר; וְזֶה הוּא הַנֶּקְרָא 'עֶקֶר כְּתָבָה'. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ אֶפְלוּ כִּכְר זָהָב - מוֹסִיף. וְדִין הַתּוֹסֵפֶת וְדִין הָעֶקֶר אֶחָד הוּא לְרַב הַדְּבָרִים. לְפִיכָךְ, כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'כְּתָבָה' סָתֵם - הוּא הָעֶקֶר וְהַתּוֹסֵפֶת כְּאֶחָד. וְחֻכְמִים הֵם שֶׁתִּקְנּוּ כְּתָבָה לְאִשָּׁה, כְּדִי שְׁלֹא תִהְיֶה קְלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

ח דִּינָרִים אֵלוּ לֹא תִקְנּוּ אוֹתָן מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר אֲלֵא מִמִּטְבַּע שֶׁהִיָּה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהִיָּה שְׁבַעַת חֲלָקִים נֶחֱשֶׁת וְחֶלֶק אֶחָד כֶּסֶף, עַד שֶׁהִיָּה בְּסֻלַּע חֲצִי זוּז כֶּסֶף; וְנִמְצְאוּ מֵאֵתִים דִּינֵר שְׁלֵבֶתוּלָה - חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים דִּינֵר שְׁלֹכְסָף; וּמָאָה שְׁלֵבֶעוּלָה - שָׁנַיִם עָשָׂר דִּינֵר וּמִחֻצָּה. וּמִשְׁקַל כָּל דִּינֵר - שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׁעוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ בְּתַחֲלַת עֶרֻבִין (א, יב). וְהַדִּינֵר הוּא הַנֶּקְרָא 'זוּז' בְּכָל מְקוֹם, בֵּין שֶׁהִיָּה מִן הַכֶּסֶף הַטְּהוֹר בֵּין שֶׁהִיָּה מִמִּטְבַּע אוֹתָן הַיָּמִים.

ט אֵין פּוֹחֲתִין לְבְּתוּלָה מִמָּאֵתִים וּלְבְּעוּלָה מִמָּאָה; וְכָל הַפּוֹחֶת - בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זָנוּת. אֶחָד הַכּוֹתֵב אֶת הַכְּתָבָה בְּשֵׁטֶר, וְאַחַד שֶׁהֶעִידוֹ עָלָיו עֲדִים, וְקָנּוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהוּא חַיֵּב לָהּ מָאָה אוֹ מֵאֵתִים - הָרִי זֶה מֵתָר. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטְּלָטְלִין כִּנְגַד כְּתָבָתָהּ

יגרש אותה או תתאלמן (לנוסח הכתובה ראה ייבוס ד, לג-לד). לכתב כתבה - שהרי אסור לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה (להלן י; וראה שם בבאור). שְׂכָר הַסּוֹפֵר - שכרו של הסופר הכותב את הכתובה. דִּינֵר - יתבאר בהלכה הבאה. כִּכְר זָהָב - יחידת משקל גדולה לשקילת מתכות. לְרַב הַדְּבָרִים - אבל לא לכולם (להלן יא, יא טו; טז, טז; כד, ב). שְׁלֹא תִהְיֶה קְלָה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ - שלא יגרש אותה מתוך קלות ראש. ח וְחֶלֶק אֶחָד כֶּסֶף - דהיינו שמינית כסף. עַד שֶׁהִיָּה בְּסֻלַּע חֲצִי זוּז כֶּסֶף - הסלע הוא ארבעה זוזים. הסלע באותם ימים היה שווה לשמינית ערכו במטבעות כסף טהור, כלומר חצי זוז. שְׁעוּרוֹת - משקל כסף בנפח של גרגרי שעורה. ט בְּעֵילָתוֹ בְּעֵילַת זָנוּת - כאילו לא נשא אותה לאישה, כיוון שאינה סומכת על יציבות הקשר בינה ובין בעלה, שהרי הוא יכול לגרש אותה בכל רגע בלי להתחייב דבר, והרי זה כזנות (בבלי כתובות נו, ע"ב). וְקָנּוּ מִמֶּנּוּ - קבע תוקף להתחייבותו במעשה קניין כדי להדגיש את מחויבותו וגמירות דעתו. הערה: במשנה תורה משמש לשון "קנו ממנו" להתחייבות כללית של אחד הצדדים לעמוד בהסכם, כשהמחויב מושך חפץ של הצד השני או מגביהו ומקנה בפעולתו את התחייבותו לצד השני, ושוב אין איש מהם יכול לחזור בו מן ההסכם (ראה מכירה ה, ה). מִטְּלָטְלִין כִּנְגַד כְּתָבָתָהּ - חפצים בשווי דמי הכתובה כעירובן לכתובתה.

- הרי זה מתר לבעל, עד שיהיה להם פנאי לכתב.

1' הכונס את האשה ולא כתב לה כתבה, או שכתב ואבד שטר הכתבה, או שמחלה כתבתה לבעלה, או שמכרה לו כתבתה - חוזר וכותב לה כתבה עקר, אם רצה לקימה, לפי שאסור לו לאדם לשהות עם אשתו אפלו שעה אחת בלא כתבה.

2' אבל המוכרת כתבתה לאחרים בטובת הניה - אינו צריך לכתב לה כתבה אחרת, שלא תקנו כתבה אלא כדי שלא תהיה קלה בעיניו להוציאה. ואם הוציאה זה - משלם כתבה ללוקח, כדרך שהיה משלם לה אם לא מכרה.

יא המאיר את האשה וכתב לה כתבה, ולא נכנסה לחפה - עדין ארוסה היא, ואינה נשואה, שאין הכתבה עושה נשואין. ואם מת או גרשה - גובה עקר כתבתה מבני חרין, ואינה גובה תוספת כלל, הואיל ולא נכנסה. אבל אם ארס ולא כתב כתבה, ומת או גרשה והיא ארוסה - אין לה כלום, ואפלו העקר, שלא תקנו לה עקר כתבה עד שתנשא או עד שיכתב. והמאיר את בתו, וכתב לה המאיר כתבה, ומת או גרשה כשהיא נערה - כתבתה לאביה, כמו שבארנו (לעיל ג, יא).

שמחת הנישואין

יב וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים: אינו עוסק במלאכתו, ולא נושא ונותן בשוק, אלא אוכל ושותה ושמח, בין שהיה בחור בין שהיה אלמון. ואם היתה בעולה - אין פחות משלשה ימים, שתקנת חכמים היא לבנות ישראל שיהיה שמח עם הבתולה שבעת ימים ועם

1' שמחלה כתבתה לבעלה - ויתרה לו על דמי הכתובה. שמכרה לו כתבתה - ודמי כתובתה הם שלה בלבד. כתבה עקר - עיקר כתובה, שהם מאה דינר או מאתיים דינר. 2' המוכרת כתבתה - שמכרה לאדם אחר את הזכות לגבות את דמי כתובתה, אם יגרש אותה בעלה או אם תתאלמן. ואם לא קרה אחד משני הדברים, הפסיד את השקעתו. להוציאה - לגרש אותה. ללוקח - למי שקנה את דמי הכתובה. יא מבני חרין - מנכסים הנמצאים ביד הבעל, ולא מנכסים שמכר אותם או נתן אותם לאחרים. המאיר את בתו - המקדש אותה כשהיא קטנה (ראה לעיל ג, יא). יב תקנו חכמים - תקנת משה רבנו (אבל א, א). וכיוון שתיקן כן מדעתו, הרי זו תקנת חכמים (ראה סה"י, כלל שני). בשוק - אבל בצנעה מותר לסחור (ק). אלמון - אלמן.